

УДК 94(477) (075.4)
ББК 63.3(0)я73
Г 17

Гриф надано
Міністерством освіти і науки України
(лист № 1.4/18-Г-264 від 29.01.2008 р.)

Рецензенти:

Віднянський С.В.,

д-р істор. наук, професор, заслужений діяч науки і техніки України,
завідувач відділу всесвітньої історії і міжнародних відносин
Інституту історії України НАН України;

Лисенко О.Є.,

д-р істор. наук, професор, заслужений діяч науки і техніки України,
завідувач відділу історії України періоду Другої світової війни
Інституту історії України НАН України;

Черевко О.С.,

канд. істор. наук, доцент кафедри всесвітньої історії
Національного педагогічного університету імені М.П. Драгоманова.

Голованов С.О.

Г 17 Всесвітня історія: Підручник. – 5-те вид. – К.: Каравела, 2017. – 296 с.

ISBN 978-966-801-953-9

Історія, як жодна інша наука чи навчальна дисципліна, сприяє інтелектуальному розвитку, поповненню ерудиції, поширенню кола поглядів. Не випадково історія як навчальна дисципліна входить до навчальних планів усіх гуманітарних спеціальностей вищих навчальних закладів. Цей підручник охоплює історичний розвиток людства від часів виникнення людини і людського суспільства до нашого часу. Зміст підручника побудовано з урахуванням сучасного стану історичних знань. Матеріал супроводжується тестами і запитаннями для самоконтролю.

Підручник призначено для студентів вищих навчальних закладів неісторичних факультетів та всіх тих, хто цікавиться історією.

УДК 94(477) (075.4)
ББК 63.3(0)я73

ISBN 978-966-801-953-9

© Голованов С.О., 2017
© Видавництво «Каравела», 2017

ЗМІСТ

Вступ	7
Лекція 1. Поява людини й утворення людського суспільства	8
1. Початок антропогенезу	8
2. Формування людини сучасного фізичного типу	10
3. Формування родового суспільства	14
4. Виникнення родової общини	15
Лекція 2. Розклад первісного суспільства	20
1. Суспільний поділ праці: його сутність та наслідки	20
2. Формування патріархальних родових відносин	25
3. Виникнення сусідської общини	27
4. Розпад первісного суспільства. Формування нерівності та становлення держави	28
Лекція 3. Виникнення ранніх державних утворень стародавніх цивілізацій Сходу	34
1. Утворення ранньої держави у Стародавньому Єгипті	34
2. Стародавні держави Месопотамії	40
3. Державні утворення Передньої Азії та Близького Сходу	43
Лекція 4. Становлення та розвиток античної цивілізації Стародавньої Греції	47
1. Формування та розвиток критської та мікенської цивілізації ..	47
2. Античні поліси архаїчного періоду	50
А) Спартанська держава	50
Б) Рабовласницька республіка в Афінах	54
3. Греко-перські війни	58
Лекція 5. Становлення держави Александра Македонського та її розпад	66
1. Встановлення македонської гегемонії на Балканах	66
2. Похід Александра на Схід	70
3. Наслідки завоювань Александра Македонського	78
Лекція 6. Елліністичні держави	82
1. Суспільно-політичний лад елліністичного Єгипту	82
2. Характеристика держави Селевкідів	84
3. Державний лад царства Пергам	86
4. Греко-бактрійське царство	87

Лекція 7. Становлення та розвиток Римської держави	
(VIII — III ст. до н.е.)	
1. Характеристика “царського періоду” в Римі (753-510 рр. до н.е.)	91
2. Становлення Республіки в Римі	91
3. Боротьба плебеїв з патриціями	94
4. Завоювання Римом Італії	95
Лекція 8. Боротьба Римської держави з Карфагеном	
за панування на Середземному морі	
(III — II ст. до н.е.)	
1. Причини зіткнення Рима з Карфагеном	103
2. Перша Пунічна війна (264-241 рр. до н.е.)	104
3. Друга Пунічна війна (218-201 рр. до н.е.)	106
4. Третя Пунічна війна (149-146 рр. до н.е.)	111
5. Наслідки Пунічних війн	113
Лекція 9. Аграрний рух у Римі у II ст. до н.е.	
1. Причини аграрного руху Гракхів у Римі	
2. Трибунат Тіберія Гракха	117
3. Реформи Гая Гракха	120
4. Наслідки аграрного руху Гракхів	122
Лекція 10. Громадянські війни в Римській Республіці	
1. Створення першого тріумвірату і громадянська війна	
між Цезарем та Помпеєм	
2. Характеристика диктатури Цезаря	125
3. Діяльність другого тріумвірату та його розпад	135
4. Падіння Республіки в Римі	139
Лекція 11. Римська імперія	
1. Епоха ранньої імперії I-II ст.	141
2. Криза імперії III ст.	148
3. Пізня Римська імперія IV—V ст.	156
Лекція 12. Формування та еволюція феодального ладу	
в Європі	
1. Утворення ранньофеодальних, “варварських” королівств у Європі	166
2. Становлення державності у франків	169
3. Англосаксонське та норманське вторгнення у Британію	172
4. Варяги та Київська Русь	174

91	Лекція 13. Хрестові походи: їхні причини та наслідки	179
91	1. Світ ісламу напередодні хрестових походів	179
94	2. Початок хрестоносного руху. Перший і другий хрестові походи .	180
95	3. Утворення хрестоносних королівств на Сході	182
97	4. Третій та четвертий хрестові походи. Падіння Константинополя	185
	5. Наслідки колонізації східного світу	188
	Лекція 14. Столітня війна та гуситський рух у Європі	191
03	1. Утворення передумов конфлікту. Загострення суперечностей між Англією та Францією	191
03	2. Англія та Франція напередодні війни	193
04	3. Початок війни, розвиток воєнних дій	196
06	4. Феномен Жанни д'Арк	198
11	5. Реформація та гуситський рух у Європі	199
13	Лекція 15. Нідерландська буржуазна революція	
17	XVI — XVII ст.	204
17	1. Розвиток капіталістичних відносин у Нідерландах та його соціальні наслідки	204
17	2. Назрівання революції	207
20	3. Початок і розвиток революційних подій	208
22	5. Наслідки буржуазної революції	212
25	Лекція 16. Міжнародні відносини в Європі	
25	та 30-літня війна XVI-XVII ст.	215
35	1. Міжнародні відносини у XVI ст.	215
39	2. Загострення міжнародних протиріч на початку XVII ст.	216
41	3. Перший (чеський) період війни 1618-1621 рр.	217
48	4. Другий (датський) період війни 1625-1629 рр.	218
48	5. Третій (шведський) період 1630-1635 рр.	219
56	6. Четвертий (франко-шведський) період війни 1635-1648 рр.	220
59	Лекція 17. Англійська буржуазна революція	223
66	1. Загальні умови економічного та політичного розвитку Англії напередодні революції	223
66	2. Початок революційних подій (1640-1642 рр.)	225
66	3. Громадянська війна (1642-1645 рр.). Олівер Кромвель.	226
69	4. Друга громадянська війна 1648 р.	228
72	5. Реставрація Стюартів. Історичне значення англійської буржуазної революції	230
74		

Лекція 18. Велика Французька буржуазна революція	234
1. Причини революції та її початок	234
2. Революційні війни Франції	237
3. Скинення монархії	238
4. Якобінська диктатура. Завершення революції	240
Лекція 18. Велика Французька буржуазна революція	244
1. Становище в країні після падіння якобінської диктатури	244
2. Успіхи завойовницької політики Франції	245
3. Внутрішня політика наполеонівської імперії	247
4. Війни проти третьої та четвертої антифранцузьких коаліцій ..	249
5. Найвищий підйом могутності Франції. Назрівання кризи ...	251
6. Вітчизняна війна в Росії і розгром французької армії. Крах імперії	253
Лекція 20. Західна Європа у ХІХ ст.	259
1. Франція в роки реставрації Бурбонів та липневої монархії ..	259
2. Англія у ХІХ ст.	262
3. Німеччина в ХІХ ст.	265
4. Буржуазно-національний визвольний рух на Балканах	266
Лекція 21. Історичні процеси новітнього періоду.	
Світ у першій половині ХХ ст.	269
1. Світ напередодні Першої світової війни. Причини війни	269
2. Перша світова війна. Її загальні наслідки	271
3. Людство напередодні Другої світової війни	274
4. Друга світова війна, її основні етапи	276
Лекція 22. Світова цивілізація у другій половині ХХ ст. ...	282
1. Утворення світової системи соціалізму. Загальний розвиток та розпад	282
2. Світові центри капіталізму	285
3. Основні напрями світового розвитку кін. ХХ ст. Глобальні проблеми ХХІ ст. Шляхи їх вирішення	287
Література до вивчення курсу	292

ВСТУП

Геродот був першим серед людей, хто перетворив сукупність переказів, міфів, балад на науку під назвою „Історія”. Це слово в перекладі з давньогрецької означає „оповідь про те, чого дізнався”. Він був переконаний, що в далекому минулому, у глибині тисячоліть, реальність перетворюється на казково прекрасну легенду. Він був закоханий у це далеке, недосяжне минуле і прагнув оспівувати його всією силою свого таланту. І нині, скромний автор цієї скромної книги, який живе серед вас, шановні читачі, пишається своєю причетністю до великої науки історії. Життя багато разів давало мені можливість переконатися в справедливості слів М.Г. Чернишевського, який сказав: **„Можна не знати десятків наук і при цьому лишатися освіченою людиною. Але не любити історію може лише людина, яка абсолютно не розвинена розумово.”**

Тому мета цієї книги – допомогти полюбити історію якомога більшій кількості людей, переважно тим, для кого історія не стала професією. Тому автор прагнув уникати надмірного обтяження тексту деталями і подробицями, у які заглиблюються лише історики. Автор запрошує вас, шановні студенти, абітурієнти, учні старшокласники, просто допитливі й цікаві читачі, поринути зі мною в далеке минуле – туди, де залягають витoki людини і людського суспільства. Звісно, в межах однієї книги неможливо охопити весь обсяг історичних процесів, усю сукупність подій. Тому ви не знайдете в цій книзі тем з історії країн Далекого Сходу, історії народів американського континенту. Подивіться до цієї книги не як до навчального посібника, а як до провідника у минуле. Автор спробував створити у читача суцільне уявлення про плин історичного процесу. Сподіваюся, це полегшить і зробить приємним ваше поглиблене знайомство з всесвітньою історією. Звісно, зі шкільного курсу ви почерпнули багато інформації. У вас уже є підґрунтя для історичних знань. Спираючись на ці знання, ви значно полегшите вивчення матеріалу цієї книги.

Щоб перевірити, як ви зрозуміли матеріал чергової лекції, раджу вам звертати увагу на контрольні запитання, які містяться після кожної теми. Список літератури, до якої можна звернутися за додатковою інформацією з кожної теми, міститься також після тексту кожної лекції. Наприкінці книги знаходиться загальний список навчальної та наукової літератури, яка полегшить вивчення курсу. Пояснення до специфічних понять, особливих термінів та посилання на авторів деяких відомостей розміщені наприкінці кожного розділу.

Отже, запрошую вас іще раз пройти з людством увесь шлях, від початків до сучасності.

Навчальне видання

ГОЛОВАНОВ Сергій Олександрович

Всесвітня історія

Керівник видавничих проектів Ю.В. Піча

Підписано до друку 22.11.2016 р.
Формат 60x84/16. Папір офсетний. Гарнітура Lazurski. Друк офсетний.
Ум. друк. арк. 18,5. Обл.-вид.арк 19,65.

Видавництво «Каравела»
пр. Рокосовського, 8а, м. Київ, 04201, Україна.
Тел. (044) 592-39-36; E-mail: caravela@ukr.net

www.caravela.kiev.ua

Свідоцтво про внесення суб'єкта видавничої справи до Державного реєстру
видавців, виготівників і розповсюджувачів книжкової продукції:
ДК №822 від 27.02.2002 р.

С.О. ГОЛОВАНОВ

ВСЕСВІТНЯ ІСТОРІЯ: ПІДРУЧНИК

Історія, як жодна інша наука чи навчальна дисципліна, сприяє інтелектуальному розвитку, поповненню ерудиції, поширенню кола поглядів. Не випадково історія як навчальна дисципліна входить до навчальних планів усіх гуманітарних спеціальностей вищих навчальних закладів. Цей підручник становить собою курс лекцій з дисципліни "Всесвітня історія" для студентів неісторичних факультетів. Він охоплює історичний розвиток людства від часів виникнення людини і людського суспільства до нашого часу. Зміст лекцій побудовано з урахуванням сучасного стану історичних знань.

Для студентів вищих навчальних закладів та всіх тих, хто цікавиться історією.

Стислий зміст

1. ПОЯВА ЛЮДИНИ Й УТВОРЕННЯ ЛЮДСЬКОГО СУСПІЛЬСТВА.
2. РОЗКЛАД ПЕРВІСНОГО СУСПІЛЬСТВА.
3. ВИНИКНЕННЯ РАННІХ ДЕРЖАВНИХ УТВОРЕНЬ СТАРОДАВНІХ ЦИВІЛІЗАЦІЙ СХОДУ.
4. СТАНОВЛЕННЯ ТА РОЗВИТОК АНТИЧНОЇ ЦИВІЛІЗАЦІЇ СТАРОДАВНЬОЇ ГРЕЦІЇ.
5. СТАНОВЛЕННЯ ДЕРЖАВИ АЛЕКСАНДРА МАКЕДОНСЬКОГО ТА ЇЇ РОЗПАД.
6. ЕЛЛІНІСТИЧНІ ДЕРЖАВИ.
7. СТАНОВЛЕННЯ ТА РОЗВИТОК РИМСЬКОЇ ДЕРЖАВИ (VIII-III СТ. ДО Н.Е.).
8. БОРОТЬБА РИМСЬКОЇ ДЕРЖАВИ З КАРФАГЕНОМ ЗА ПАНУВАННЯ НА СЕРЕДЗЕМНОМУ МОРІ (III-II СТ. ДО Н.Е.).
9. АГРАРНИЙ РУХ У РИМІ У II СТ. ДО Н.Е.
10. ГРОМАДЯНСЬКІ ВІЙНИ В РИМСЬКІЙ РЕСПУБЛІЦІ.
11. РИМСЬКА ІМПЕРІЯ.
12. ФОРМУВАННЯ ТА ЕВОЛЮЦІЯ ФЕОДАЛЬНОГО ЛАДУ В ЄВРОПІ.
13. ХРЕСТОВІ ПОХОДИ: ЇХНІ ПРИЧИНИ ТА НАСЛІДКИ.
14. СТОЛІТНЯ ВІЙНА ТА ГУСИТСЬКИЙ РУХ У ЄВРОПІ.
15. НІДЕРЛАНДСЬКА БУРЖУАЗНА РЕВОЛЮЦІЯ XVI-XVII СТ.
16. МІЖНАРОДНІ ВІДНОСИНИ В ЄВРОПІ ТА 30-ЛІТНЯ ВІЙНА XVI-XVII СТ.
17. АНГЛІЙСЬКА БУРЖУАЗНА РЕВОЛЮЦІЯ.
18. ВЕЛИКА ФРАНЦУЗЬКА БУРЖУАЗНА РЕВОЛЮЦІЯ.
19. ЗАХІДНА ЄВРОПА В ПЕРІОД НАПОЛЕОНІВСЬКИХ ВІЙН.
20. ЗАХІДНА ЄВРОПА У XIX СТ.
21. ІСТОРИЧНІ ПРОЦЕСИ НОВІТНЬОГО ПЕРІОДУ. СВІТ У ПЕРШІЙ ПОЛОВИНІ XX СТ.
22. СВІТОВА ЦИВІЛІЗАЦІЯ У ДРУГІЙ ПОЛОВИНІ XX СТ.

9669788019539

ВИДАВНИЦТВО
"КАРАВЕЛА"